Тріумф і трагедія Гетьмана України Івана Виговського

Віктор Бедь
Науково-дослідний інститут стратегічних та політико-правових досліджень Карпатського університету імені Августина Волошина

Історично-політологічне есе
м. Ужгород, 9 серпня 2025 р.

Іван Виговський (1616 - 05.04.1664): Гетьман України (1657 - 1659), який переміг Московське царство, але не зміг перемогти українську розділеність та зраду

Він не був справжнім політичним наслідником Гетьмана України Богдана Хмельницького по духу, відданості своїй українській нації та далекоглядності. Освічений, неперевершений полководець, холодний розум, талановитий дипломат по природі, Іван Виговський був державником європейського зразка.

І саме йому вдалося здійснити те, що не зміг жоден інший гетьман часів Гетьманської України — вщент розгромити московське військо під Конотопом у 1659 році та погнати віроломних москалів аж до Москви.

Перемога, якої боявся навіть Московський цар - Олексій Михайлович Романов (1629–1676, цар з 1645 р.)

Конотопська битва 7 - 9 липня 1659 року — це одна з найславніших сторінок в історії української зброї. Іван Виговський, у союзі з кримським ханом Мехмедом IV Ґераєм (1610 - 1674), блискуче провів операцію, яка завершилася знищенням московського війська на чолі з князем Олексієм Трубецьким (1600 - 1680). За деякими джерелами, загинуло до 30 тисяч ворожих солдатів. У Москві почалася паніка: бояри готувалися до облоги, а цар ховав скарби та планував втечу.

Але… саме після цієї величної перемоги славний Гетьман України Іван Виговський і програв.

Європейський вибір — і вибух невдоволення та підступ

Гадяцька угода 1658 року, яку він підписав з Річчю Посполитою, мала перетворити Польщу, Литву і Русь на федерацію рівноправних держав. Виглядало як ідеальне рішення: православ'я зберігається, козацьке військо — автономне, українська шляхта — повертає свій статус, Україна залишається незалежною і рівноправною державою. Але...

- Частина запорожці, не без впливу Московії та продажності серед певного кола старшин, вбачали у цьому договорі зраду і "повернення до польської панщини".

- Москва розпочала активну дезінформацію серед українських козаків.

- Промосковські ватажки, з числа частини продажної козацької старшини, почали бунти.

І ось парадокс: Гетьман України, що переміг Московське царство, втратив довіру власного війська, через підступ, наклеп та зраду.

Страта європейського Гетьмана України

Добровільно зрікшись булави під тиском повстань та небажаючи втягнення України у громадянську війну, Іван Виговський опинився в Польщі, де його, через зраду своїх же, стратили 5 квітня 1664 року, звинувативши нібито у змові з тими ж москвитами. Цинічна іронія історії та безрозсудність українського народу.

Післяслово

Доля Гетьмана України Івана Виговського — це трагічна і не поодинока доля в історії України про розум, який програв емоціям, безросудливості, підступу та

зраді свого ж народу. Про талановитого реформатора, державника, політика, дипломата, полководця і патріота, якому не вдалося переконати свій народ, зокрема проявивши надмірне милосердя до ворогів та зрадників. Про славного Героя України, якого не зрозуміли свої, зрадили найближчі, а стратили на свою радість і подальше горе українського народу вороги. І про українську націю, яка маючи черговий історичний шанс у другій половині XVII ст. зберегти, укріпити та примножити державну незалежність України, через чвари, підступ, запроданство і зраду знову не змогла об'єднатися перед лицем сильних і підступних ворогів та загрози подальшого розділення й поневолення на нові століття.